

Scheuring in de ARP

De strijd om de uitbreiding van het kiesrecht bij de verkiezingen van april 1894 leidde tot een scheuring binnen de ARP. Na de verkiezingen verenigden acht van de vijftien gekozen antirevolutionairen zich onder leiding van A.F. de Savornin Lohman in een aparte fractie. Hieruit kwam in 1908 de Christelijk-Historische Unie voort.

De scheuring binnen de ARP had verschillende achtergronden. Allereerst was daar de directe aanleiding: de uitbreiding van het kiesrecht. Kuyper verklaarde voor verruiming te zijn zover als de Grondwet het toeliet. Zijn tegenstanders verzetten zich daartegen en hielden bovendien vast aan het antirevolutionaire standpunt van kiesrecht voor gezinshoofden. Het conflict had ook een persoonlijke dimensie. Al langer bestond er wrijving tussen Kuyper die als partijleider en ideoloog het beginsel voorop stelde en Lohman die als parlementariër ontvankelijker was voor politieke haalbaarheid. De tegenstellingen tussen beide mannen namen toe nadat Lohman in 1890 tegen de wens van Kuyper tot het kabinet-Mackay was toegetreden.

Op de achtergrond van het conflict speelden fundamenteel verschillende visies op de politiek mee. Lohman en zijn medestanders stonden in de notabelen-traditie van de negentiende eeuw. De partij was ondergeschikt aan de Kamerfractie en de afgevaardigden zaten niet in de Kamer om primair het partijbelang te behartigen maar het algemeen belang. Deze opvatting botste met die van Kuyper voor wie de fractie ondergeschikt was aan de partij en die van buiten de Kamer aan beide leiding wilde geven. Deze tegen-

stelling tussen de conservatieve 'droite' en de meer democratische 'gauche' liep parallel aan een sociale tegenstelling. De meeste adellijke Kamerleden binnen de ARP, de 'heeren' met de dubbele namen, behoorden tot de 'droite'.

Volgens Kuyper was de fractie ondergeschikt aan de partij

Hoewel Lohman bij de Doleantie van 1886 met Kuyper de Hervormde Kerk had verlaten en gereformeerd was geworden, speelde bij hun breuk de tegenstelling tussen gereformeerd en hervormd toch een rol. Hervormde antirevolutionairen volgden veelal Lohman en gereformeerden bleven bij Kuyper en de ARP. Gereformeerden sprak Kuypers democratische visie aan en ze bleven trouw aan de leider van de Doleantie. De politieke strijd was verstrengeld met de kerkelijke, zodat naast de voornamelijk gereformeerde ARP een vrijwel geheel hervormde CHU ontstond.

De CHU stond voor de eenheid van de Nederlandse natie. De partij was tegen de antithese van Kuyper die de christelijke levensbeschouwing tegenover een niet-christelijke, moderne, levensbeschouwing stelde. In het christelijk-

historische denken waren de twee wezenlijke kenmerken van de Nederlandse natie het protestantisme zoals dat in de Nederlandse Hervormde Kerk gestalte had gekregen en het Huis van Oranje; beide vruchten van Gods leiding in de geschiedenis. De CHU verwierp het meerderheidsprincipe. Nederland was niet protestants omdat de meerderheid van de bevolking dat was, maar door haar historie en doordat het protestantse vrijheidsbegrip in de Grondwet was verankerd. Deze opvatting werd kernachtig verwoord in de leuze 'Niet de majoriteit, maar de autoriteit'.

Het belang dat de CHU hechtte aan de eenheid der natie betekende dat de regering de belangen van alle partijen moest behartigen. Een partijbril paste de CHU niet. Aangezien uit de Bijbel geen staatkundig beleid kon worden afgeleid, stond het christenen dus vrij om verschillende standpunten in te nemen. Fractiediscipline paste daar niet bij, zodat christelijk-historische Kamerleden vrij waren om verschillend te stemmen. Daarnaast was de CHU gouvernementeel omdat de overheid Gods dienaar is en daarbij geen wantrouwende houding past.

Ron de Jong

1894

Literatuur

Dulst, A.J. van (Red.) (1980). *Herinneringen aan de Unie waarin we ons thuis voelden. Christelijk-Historische Karakteristieken*. Den Haag: Stichting Unipers.

Hooven, M. ten & Jong, R. de (2008). *Geschiedenis van de Christelijk-Historische Unie 1908-1980*. Amsterdam: Boom.

Spanning, H. van (1988). *De Christelijk-Historische Unie (1908-1980). Enige hoofdlijnen uit haar geschiedenis*. Leiden: Proefschrift.